

HOVEDINSTRUKS FOR
HAVFORSKNINGSINSTITUTTET

Fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet
2. januar 2024

1 Innledning

Hovedinstruksen er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) 2. januar 2024 i henhold til gjeldende Reglement for økonomistyring i staten og Bestemmelser om økonomistyring i staten, heretter kalt økonomireglementet.

Havforskningsinstituttet skal følge økonomireglementet med de tilføyelser og presiseringer som framgår av denne instruks.

Økonomireglementet er overordnet denne instruks.

2 Instruksens formål

Formålet med denne hovedinstruksen er å beskrive ansvarsfordelingen mellom Havforskningsinstituttet og departementet, og mellom instituttet og andre virksomheter. Instruksen angir Havforskningsinstituttets formål, rolle og faste oppgaver. Mer spesifikke styringssignaler og krav gis i de årlige tildelingsbrevene fra departementet.

3 Det overordnede ansvaret til departementet og departementets styring av virksomheten

Ansvarlig statsråd har det konstitusjonelle og overordnede ansvaret for styring og forvaltning av Havforskningsinstituttet.

Havforskningsinstituttets overordnede formål er beskrevet i pkt 8. Ut over dette fastsetter departementet mål og styringsparametre med innspill fra virksomheten. Målene og parametrene skal inngå i styringsdialogen mellom Havforskningsinstituttet og departementet. Foruten større evalueringer vil departementets oppfølging av Havforskningsinstituttets måloppnåelse bli ivaretatt gjennom den ordinære styringsdialogen mellom virksomheten og departementet, jf. pkt. 4. Departementets overordnede ansvar framkommer av Bestemmelser om økonomistyring i staten kapittel 1.3.

4 Styringsdialogen

Den årlige styringsdialogen består av følgende hoveddokumenter:

- departementets årlige tildelingsbrev
- virksomhetens årsrapport med årsregnskap
- virksomhetens øvrige rapporter i løpet av året
- departementets tilbakemelding på rapporteringen
- etatsstyringsmøter og andre møter hvor det gis styringssignaler med tilhørende referat

All styringsinformasjon skal dokumenteres. Videre skal etatsstyringsmøtene være det formelle forum for styring og beslutning. Antall planlagte etatsstyringsmøter og alle rapporteringskrav skal framgå av tildelingsbrevet.

Havforskningsinstituttet plikter å informere departementet umiddelbart ved vesentlige avvik. Med vesentlige avvik menes alvorlige forhold eller hendelser som hindrer etaten i å nå sine mål, indikasjoner på at forbruk/inntekter vil avvike vesentlig fra tildelte budsjетtrammer, og brudd på sentrale lover og regler. Etaten må også orientere departementet umiddelbart om saker med mulig mediemessig eller politisk interesse. Departementet skal på sin side informere etaten om forhold som oppstår, og som vil påvirke etatens virke i vesentlig grad, så raskt som mulig.

5 Havforskningsinstituttets ansvar og krav til intern styring

Havforskningsinstituttet er et ordinært forvaltningsorgan. Det som kjennetegner denne organisasjonsformen er at virksomheten er en del av staten som juridisk person, styres ved instruksjon, er bevilgningsfinansiert, kontrolleres av Riksrevisjonen og er underlagt det statlige bevilgningsreglementet og Reglement for økonomistyring i staten. De ansatte er statstjenestemenn.

Havforskningsinstituttets ansvar i intern styringen går fram av kapittel 2 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

Direktøren har ansvar for at den interne styringen skal være basert på en god intern kontroll, tilpasset risiko, vesentlighet og Havforskningsinstituttet sin egenart gjennom:

- *risikovurderinger* - avdekke risikoer som kan ha konsekvenser for måloppnåelsen, analysere hvordan påvist risiko skal håndteres og iverksette risikoreducerende tiltak
- *aktiviteter og systemer* - sikre kvalitet og kontroll gjennom å fastsette hensiktsmessige retningslinjer, rutiner, fullmakter og arbeidsfordeling innenfor eget ansvarsområde
- *oppfølging* - systemer som sikrer at nødvendige tiltak følges opp. Herunder et godt prosjektstyringssystem, god resultat- og regnskapsrapportering, foreta evalueringer ved behov mv. Instituttet skal gjennomføre brukerundersøkelser annet hvert år.
- *informasjon og kommunikasjon* - at virksomheten har tilgjengelige og tilfreds- stillende og dokumentert informasjons- og kommunikasjonssystemer på alle nivåer for å styre virksomheten mot måloppnåelse
- *organisasjonskultur* - en etablert styringsfilosofi, god forvaltningsskikk og habilitet, etiske verdier, organisering og utviklingsmuligheter
- *intern revisjon* - instituttet skal gjennomføre interne revisjoner basert på risikovurderinger, og sørge for nødvendig oppfølging.

6 Leder av Havforskningsinstituttet

Direktøren har den daglige ledelsen av instituttet, og er ansvarlig overfor departementet for instituttets måloppnåelse, ansvarsområde og den interne styringen jf. pkt 5.

Direktøren tilsettes av Kongen for seks år med adgang til fornyet tilsetning en gang.

7 Faglig råd

Havforskningsinstituttet skal ha et faglig råd. Faglig råd skal være direktørens verktøy for å sikre eksternt tilfang på faglig strategisk rådgiving. Direktøren oppnevner rådet og fastsetter mandat for rådets arbeid. Faglig råd rapporterer til direktøren.

8 Formål, roller og uavhengighet

Instituttet skal være en ledende kunnskapsleverandør for forvaltningen av levende marine ressurser og sjømat, nasjonalt og internasjonalt. Instituttet skal levere forskning, data, forvaltningsstøtte og kunnskap som grunnlag for god forvaltning og til anvendelse i nasjonal overvåking og beredskap, næringsliv og samfunnet for øvrig.

Havforskningsinstituttet skal ha en fri og uavhengig rolle i alle faglige spørsmål.

Havforskningsinstituttets forskning og forskningsoppdrag finansiert av departementet skal ha et forvaltningsrettet formål og departementet fastsetter hvilke områder instituttet skal forske, hente inn data og gi råd, innenfor. Instituttet skal bidra til å sikre grunnleggende kunnskapsoppbygging på områder av betydning for framtidig forvaltning.

Havforskningsinstituttet skal levere råd til forvaltningen basert på beste tilgjengelige kunnskap. Overvåking, kartleggingsarbeid og forskning danner grunnlaget for rådgivingen. Instituttet skal ha gode rutiner for kvalitetssikring av råd til forvaltningen.

Instituttets forskning skal ha høy vitenskapelig kvalitet og være internasjonalt ledende på instituttets kjerneområder. Forskningen ved instituttet skal bidra til å utvikle det vitenskapelige grunnlaget for instituttets råd.

Havforskningsinstituttets overvåking skal dimensjoneres ut fra:

- Instituttets forsknings- og rådgivingsoppdrag for Nærings- og fiskeridepartementet og tilhørende forvaltning.
- Kvaliteten på eksisterende data og betydning for rådgivingen.
- Andre tilgjengelige datakilder.

Instituttet skal utarbeide planer for datainnsamling og bearbeiding innen alle relevante områder, og arbeide for å standardisere datainnhenting og utvikle felle metodikk internasjonalt.

Instituttet skal ha en målrettet kompetanseforvaltning og bidra til rekruttering og utdanning av forskere og studenter innen høyere utdanning, innenfor sine fagområder.

Eksternt finansiert aktivitet skal være innenfor rammen av instituttets formål og skal støtte opp om de faglige prioriteringene i de årlige tildelingsbrevene. Eventuelle oppdrag for næringslivet må skje på en måte som sikrer at instituttets tillit som kunnskapsleverandør for forvaltningen ikke blir svekket.

Havforskningsinstituttet skal utnytte den samlede kompetansen innen marin forskning og infrastruktur, både nasjonalt og internasjonalt i sin forvaltningsrådgivning. For at instituttet skal være en ledende kunnskapsleverandør, er det nødvendig at instituttet har tilstrekkelig innsikt i andre relevante fagområder. Der hvor andre fagfelt bidrar til å realisere formålet skal instituttet ha samarbeid med disse, framfor å bygge opp parallell kompetanse jf. også pkt 10.

9 Oppgaver tillagt Havforskningsinstituttet

Havforskningsinstituttet skal gi kunnskapsbaserte råd til NFD, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og andre relevante myndigheter, som Det internasjonale Havforskningsrådet (ICES), Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og EUs vitenskapelige komite for mattrygghet (EFSA) i spørsmål som angår forvaltning og utnyttelse av havets og kystens biologiske ressurser. Havforskningsinstituttet skal, i samarbeid med øvrige relevante forskningsvirksomheter bidra til å utarbeide det faglige grunnlaget for gode beslutninger i forvaltningen.

Denne rollen innebærer:

- Overvåke innholdet av uønskede stoffer og næringsstoffer i sjømat og fôr.
 - Danne grunnlaget for forvaltningens risikovurderinger, forvaltningstiltak og regelverk på mat og forområdet.
 - Bidra til å utarbeide det faglige grunnlaget for gode beslutninger i internasjonal forvaltning på fôrvarer og sjømat
 - Ut fra dette, bidra i arbeidet med å følge opp anbefalingene fra FNs matsikkerhetskomite om å synliggjøre sjømatens betydning for mat- og ernæringsikkerhet.
 - å være norske myndigheters kompetansemiljø på DNA- og fremmedstoffanalyser i hval og produkter av hval.
- Leverer råd til forvaltningen om akvakultur. Rådgivningen skal bygge på god økosystemforståelse, samt kunnskap om miljøeffekter av havbruk og økosystemtilstand, fiskevelferd, fiskehelse, fiskeernæring/forråvarer, risikovurderinger, og forholde seg til

relevant regelverk og forvaltningens behov.

- Utarbeide årlige risikovurderinger av havbruksvirksomhet
 - På oppdrag fra Fiskeridirektoratet og Mattilsynet koordinere relevante overvåkningsprogram.
 - Gi kunnskapsstøtte til tildelingsmyndighetene for akvakulturtillatelse ved behandling av søknader om tillatelse til akvakultur og havbeite.
- Vurdere bestandssituasjonen og utvikle kvoteråd.
 - Forsknings- og overvåkingsaktiviteten på de sentrale fiskebestandene skal tilpasses behovene for rådgiving for bærekraftig høsting.
 - Gi råd for høsting av kommersielt marginale bestander ut fra overvåkingsdata og best tilgjengelig kunnskap. Enkelte marginale bestander er særlig prioritert gjennom arbeidet med oppfølging av forvaltningsprinsippet i havressursloven.
 - Rådgivingen om høsting av marine ressurser skal i størst mulig grad være basert på forvaltningsmål og forvaltningsstrategier, der det legges vekt på økosystemenes tilstand, føre-var-prinsippet, risikovurderinger og å opprettholde biologisk mangfold.
 - Ut fra dette, bidra til forberedelsene til, og delta på, fiskeriforhandlingene Norge fører hvert år bilateralt, multilateralt og gjennom regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner (RFMOer).
 - Gi råd om konsekvenser av eventuelle endringer i miljøtilstand i fjordsystemene, på kysten og i havområdene.
 - Vurdere konsekvenser for det marine miljøet av forurensninger og ulike aktiviteter, som olje- og gassutvinning, mineralutvinning på sjøbunnen, alternative energikilder, masseuttak, deponering fra gruvedrift og annen påvirkning fra landbasert aktivitet og håndtering av miljøfarlige vrak og installasjoner med mer.
 - Inneha en beredskapsrolle ved akutte hendelser som berører instituttets ansvarsområde, slik som mattrygghet, oljeutslipp og algeoppblomstring, genetisk sporing av urapportert rømt fisk fra havbruksanlegg.
 - Besvare relevante høringer fra andre myndigheter.
 - Delta i utvikling av effektive, forskningsbaserte forvaltningssystemer i andre land.
 - Havforskningsinstituttet skal bidra i arbeidet med forvaltningsplaner for norske havområder, herunder som leder av Overvåkningsgruppen og som medlem av Faglig forum (som ledes av Miljødirektoratet).
 - Havforskningsinstituttet skal bidra i Nærings- og fiskeridepartementets oppfølging av arbeidet for marin biodiversitet under Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og Kommisjonen for Oslo-Paris-konvensjonen om vern av det marine miljø i Nordøst-Atlanteren (OSPAR).

Instituttet har et nasjonalt hovedansvar for å samle, forvalte og gjøre tilgjengelig marine data i Norge, og er også nasjonalt referanselaboratorium. Havforskningsinstituttet skal gjøre data og forskningsresultater kjent og tilgjengelig for forvaltningen, andre forskningsinstitusjoner, næring, forbrukere og samfunnet for øvrig. Denne rollen innebærer:

- Sikre en god og tilpasset formidling av forskningsresultater.
- Samle, forvalte og gjøre tilgjengelig nasjonale marine data, herunder sjømatdata, og at disse formidles raskt til aktuelle brukere.
- Utvikle og drive en nasjonal marin biobank.
- Utnytte mulighetene som ligger i å nyttiggjøre datamateriale fra fiskeflåten og havbruksnæringen.
- Optimalisere og effektivisere datatilgangen.
- Delta i Barentswatch-samarbeidet for å sikre best mulig utnyttelse av egne og andre etaters data i de lukkede og åpne tjenestene.

10 Samfunnssikkerhet og beredskap

Havforskningsinstituttet er ansvarlig for å systematisk vurdere sårbarhet og risiko innenfor eget ansvarsområde. Instituttet skal bl.a. utarbeide og vedlikeholde overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) med grunnlag i vurderinger av tilsiktede og utilsiktede hendelser som kan true instituttets funksjonsevne og sette liv, helse og materielle verdier i fare. Instituttet skal være forberedt på å håndtere krisehendelser innen eget ansvarsområde.

Havforskningsinstituttet skal uten ugrunnet opphold rapportere til departementet alvorlige hendelser/avvik, eller fare for alvorlige hendelser/avvik, som knytter seg til instituttets beredskapsansvar. Instituttet må selv vurdere om de også skal rapportere/varsle andre relevante myndigheter og/eller samarbeidende virksomheter.

11 Samarbeid, finansiering og ansvarsavklaringer med andre virksomheter.

Havforskningsinstituttet har en viktig rolle i arbeidet med å sikre grunnleggende kunnskapsoppbygging på områder av betydning for framtidig forvaltning og utnyttelse av de marine ressursene og økosystemene. Instituttet har et omfattende internasjonalt samarbeid. Havforskningsinstituttet skal samarbeide med relevante kunnskapsmiljøer og utnytter den samlede kompetansen innen marin forskning, både nasjonalt og internasjonalt, til kunnskapsoppbygging og i sin forvaltningsrådgivning.

Havforskningsinstituttet skal arbeide aktivt for deltakelse i forskning finansiert via Norges forskningsråd og internasjonal forskning, herunder EUs forskningsprogrammer og JPI Oceans.

Det forventes at Havforskningsinstituttet fortsetter å utvikle samarbeidet gjennom Det internasjonale råd for havforskning (ICES), spesielt knyttet til overvåkingen i våre viktigste havområder, arbeidet med å videreutvikle økosystembasert rådgiving og kunnskapen om interaksjonene mellom ulike bestander og rådgivning på akvakultur. Instituttet må følge opp Norges Memorandum of Understanding med ICES.

Havforskningsinstituttet gir kunnskapsstøtte, referansefunksjoner og faglig beredskap til flere forvaltningsmyndigheter. Havforskningsinstituttet må sikre en tett dialog med sine viktigste brukere i planleggingen av relevante aktiviteter, slik som overvåkingen.

Havforskningsinstituttets kunnskapsstøtte, referansefunksjoner og faglig beredskap for NFD, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, VKM og EFSA skal enten ytes innenfor rammen av egne eksisterende forvaltningsstøtteavtaler finansiert av disse eller med grunnlag i Havforskningsinstituttets direkte tildeling til drift over statsbudsjettet. Instituttet bør så langt det er hensiktsmessig inngå avtaler med Fiskeridirektoratet og Mattilsynet om innretning av den forvaltningsstøtten som skal ytes innenfor rammen som gis fra departementet.

Havforskningsinstituttet skal på selvstendig grunnlag eller etter anmodning fra Mattilsynet, Fiskeridirektoratet - eventuelt NFD - gi innspill til og delta i relevante ekspertgrupper og internasjonale fagfora som er sentrale premissleverandører for myndighetene. Dette omfatter også regelverksprosesser knyttet til sjømattrygghet og forutvikling i EU og i Codex Alimentarius. Deltakelse i relevante arbeidsgrupper i ICES vurderes løpende i dialog med Fiskeridirektoratet.

Gjennom sin rådgivningsfunksjon skal Havforskningsinstituttet også gi kunnskapsstøtte til andre offentlige myndigheter, næringsvirksomhet m.v. Instituttet må alltid vurdere disse

oppdragenes finansiering og ressursbruk opp mot hvordan slike oppdrag bidrar til instituttets måloppnåelse. Alle oppdrag som ikke helt eller delvis kan dekkes av Havforskningsinstituttets finansiering fra departementet skal belastes variable og faste kostnader knyttet til oppdraget. Instituttet skal praktisere fullkostprising for alle oppdrag og prosjekter. Dette gjelder både oppgaver gjennom tildelingsbrev og ekstern finansierte oppdrag. Når Havforskningsinstituttet gjennomfører eksternfinansierte prosjekter skal prisingen reflektere variable og faste kostnader til oppdraget og ikke innebære kryssubsidiering med tildelingen fra departementet. Samfinansiering av offentlig tilgjengelig forskning som faller inn under Havforskningsinstituttets oppdrag skal følge vanlig praksis for norske forskningsinstitusjoner.

Som en stor aktør innen marin forskning har Havforskningsinstituttet et særlig ansvar for at rådgivningen er kostnadseffektiv, for eksempel i utnyttelse av datasett, og gjennom utvikling av nye felles og standardiserte metoder for overvåking og forskning. Det er flere etater og forskningsinstitutter som har forvaltningsoppgaver og har kompetanse som er relevant for og som grenser opp mot Havforskningsinstituttets ansvarsområder. Dette gjelder for eksempel innenfor akvakultur, klimakunnskap, ulike teknologifelt, human helse, dyrevelferd og fiskehelse. På slike fagområder må instituttet utnytte andre virksomheters kompetanse slik at det oppnås effektive løsninger og et godt samarbeid for å sikre et best mulig kunnskapsgrunnlag og gode forvaltningsråd.

Instituttet må sikre hensiktsmessig grenseoppgang med andre forvaltningsetater på områder hvor dette er naturlig. Veterinærinstituttet er ansvarlig leverandør av forskningsbasert kunnskapsstøtte på fiskehelse. Havforskningsinstituttet er gitt et hovedansvar for fiskevelferd. Ut fra at fiskevelferd henger tett sammen med fiskehelse, har også Veterinærinstituttet en sentral rolle i kunnskapsutviklingen på dette feltet. Havforskningsinstituttet må i samarbeid med Veterinærinstituttet sikre en helhetlig kunnskapsutvikling på dette feltet.

Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet har delt ansvar for sykdommer i skjell, og begge bistår myndighetene med råd på skjellhelse. Havforskningsinstituttet og NMBU samarbeider for å bygge opp kompetansen som er nødvendig for å bistå Mattilsynet i spørsmål om stillehavsøsters. Havforskningsinstituttet er ansvarlig leverandør av forskningsbasert kunnskapsstøtte på de øvrige områdene innen sjømattrygghet. Dette innebærer uønskede stoffer, medisinrester, mikrobiologi, parasitter, mykotoksiner, mikroplast og pesticider knyttet til fôr og human helse.

Miljødirektoratet er statens rådgiver når det gjelder vurdering av ulike utslippskilder og tiltak knyttet til utslipp av klimagasser til luft. Havforskningsinstituttets rolle i denne sammenheng er å bidra med kunnskap om effektene utslipp av klimagasser har på marine økosystemer og havets rolle i klimasystemet.

Havforskningsinstituttets rolle knyttet til ukontrollerte utslipp fra petroleumsvirksomhet er å vurdere konsekvensene utslipp har på marine økosystemer. Oljedirektoratet er statens rådgiver knyttet til vurderinger av sannsynligheten for ukontrollerte utslipp fra petroleumsvirksomhet. For at instituttets rådgiving på feltet skal være mest mulig relevant er det viktig at Oljedirektoratets vurderinger er en del av grunnlaget i Havforskningsinstituttets arbeid på feltet.

Havforskningsinstituttet skal alltid være relevante og konstruktive gjennom å gi råd på et område selv om kunnskapsgrunnlaget er mangelfullt. Instituttet skal synliggjøre den usikkerhet som rådet er beheftet med.

Det skal skilles klart mellom instituttets kunnskapsformidling og instituttets rådgivning. Instituttet gir råd kun på bestilling fra en oppdragsgiver. Kunnskapsformidling skjer uavhengig av bestilling.

11 Styring og forvaltning av eierinteresser

Erverv av aksjer, andre verdipapirer eller eiendom må tas opp med departementet på forhånd. Det må deretter gis særskilt bevilgning fra Stortinget til alle slike investeringer.

Havforskningsinstituttet skal i slike tilfeller utarbeide egne retningslinjer for sin forvaltning, som bl.a. inkluderer hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves overfor hvert enkelt selskap/foretak eller grupper av selskaper/foretak. Styring, oppfølging og kontroll skal tilpasses statens eierandel, selskapets egenart, risiko og vesentlighet.

12 Regnskapsprinsipper

Havforskningsinstituttet skal føre periodisert virksomhetsregnskap og bruke statens regnskapsstandarder (SRS).

13 Administrative standarder og systemer

Det henvises til de til enhver tid gjeldende krav i statsforvaltningen.

Nærings- og fiskeridepartementet 2. januar 2024

Mette I. Wikborg
Departementsråd